

УДК 811.111:81'42

М. Кузнецова, аспірант

Запорізький національний університет, Запоріжжя

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ГІПЕРКОНЦЕПТУ «POWER» У ТЕКСТОПРОСТОРИ САГИ ДЖ.Р.Р. МАРТИНА «A SONG OF ICE AND FIRE»

Стаття присвячена аналізу структури гіперконцепту POWER у текстовпросторі англomовної саги «A Song of Ice and Fire» американського письменника Дж.Р.Р. Мартіна. Розглядаються основні способи та засоби вербалізації гіперконцепту POWER як таксону найвищого рівня в концептосфері саги Дж.Р.Р. Мартіна «A Song of Ice and Fire».

Ключові слова: *концептуальний аналіз, художній текст, текстовий концепт, гіперконцепт, вербалізація, структура концепту, концептуальна система, концептуальна сфера.*

На часі значна кількість досліджень в галузі когнітивної лінгвістики присвячена концептуальному аналізу художнього тексту, реалізація якого безпосередньо пов'язана з точним розумінням поняття «концепт». А, отже, в центрі уваги багатьох лінгвістичних розвідок знаходиться концепт як складний когнітивний конструкт та багатоаспектна ментальна одиниця.

Труднощі інтерпретації та плюралізм думок стосовно детермінації «концепту» спричинені, перш за все, різноманіттям змісту самого поняття. Питання стосовно співвідношення концептів із семантичними мовними одиницями, способів і засобів їхньої вербалізації, а також методи їх вивчення представлені в чисельних наукових розвідках, зокрема працях М.М. Болдирева [1], Н.Г. Єсипенко [2], В.І. Карасика [3], L.W. Barsalou [4], V. Evans [5], A. Wierzbicka [6] та ін. Однак, будучи дискусійними, вони потребують подальшого уточнення. Саме тому, **актуальність** нашого дослідження зумовлена сучасною лінгвістичною увагою до вивчення концептів і механізмів їхньої вербалізації у художньому текстовпросторі.

Об'єктом аналізу постає гіперконцепт POWER в концептосфері саги Дж.Р.Р. Мартіна «A Song of Ice and Fire». **Предметом** – способи і засоби вербалізації його структур. **Метою** статті є дослідження структури гіперконцепту POWER в текстовпросторі англomовної саги Дж.Р.Р. Мартіна «A Song of Ice and Fire». **Матеріалом** дослідження послуговували англomовні тексти саги Дж.Р.Р. Мартіна «A Song of Ice and Fire».

Концептуальний аналіз художнього тексту передбачає виявлення способів мовної об'єктивації понятійних категорій, тобто концептів. Концепт, що виявляється, перш за все, на лексичному рівні, постає основною одиницею, яка реалізує творче індивідуально-авторське сприйняття дійсності.

Художній текст служить планом вираження образної будови твору, що знаходить відображення в іменуванні – «текстовий концепт» – «мовленнєво-розумове утворення змістового плану, яке характеризується багатою смисловою напруженістю й надкатегоріальністю і на текстовому рівні імплікує сукупність певних ознак метаобразів художнього твору з метою їхньої подальшої імплікації» [7: 418]. Текстовий концепт, як правило, співвідноситься дослідниками зі змістом тексту, або із задумом, як якимсь психічним образом тексту [8: 98]. О.М. Кагановська [9] зазначає, що мовленнєвий план текстового концепту є виявом його вербального характеру, й у такому разі текстовий концепт постає як реальність, що віддзеркалена у свідомості не безпосередньо, а через мову.

В межах корпусу текстів одного автора актуальними, як правило, виявляються декілька текстових концептів, існування яких не є автономним, адже вони є елементами певних систем. Так, системно впорядковану сукупність текстових концептів як одиниць індивідуальної свідомості автора, які відображають систему поглядів і знань про світ і репрезентовані різними мовними одиницями ми визначаємо як *концептосферу* художнього тексту.

Досліджуючи концептосферу саги Дж.Р.Р. Мартіна «A Song of Ice and Fire», ми використовуємо таксономію концептів за їх змістовним наповненням [10]. У такий спосіб, складовими елементами концептосфери саги «A Song of

Ice and Fire» постають *гіперконцепти* як базові концептотипи, їх видові кореляти – *макроконцепти*, які представлені, у свою чергу, концептами різного значення та наповненості – *власне концептами* та *гіпоконцептами*.

Таксоном найвищого рівню ми кваліфікуємо гіперконцепт POWER. Номен «Power» виокремлюється нами, з одного боку, по прямій номінації на рівні макротексту: за системою конфліктів, персонажів, цілей, а також фабулі твору, з іншого боку, ми визначили концептуальний статус номену за частотністю його вживання в тексті та включеністю у широкий спектр епідигматичних зв'язків на рівні макро- та мікроструктури тексту.

Будучи базовим концептом всього текстопростору, гіперконцепт POWER постає як згусток смислу всього художнього тексту. Використання і зловживання владою є провідною темою саги Дж.Р.Р. Мартіна «A Song Of Ice And Fire». Влада, велика чи мала, неминуче псує Вестерос, незалежно від того, в чийх руках вона перебуває [11]. Світ Семи Королівств Весторосу — це світ, де зради і таємниці є вірними супутниками, а палацові змови, міжусобні війни і плотські утіхи є єдиною розрадою. Це світ, єдність якого тримається на владі короля, його десниці (правої руки короля) та підступного і власного королівського оточення.

Доволі дискусійним у сучасній когнітивістиці залишається питання стосовно структури концепту. На наш погляд, продуктивним є дослідження концепту за допомогою ядерно-периферійної термінології. Саме тому, у нашому дослідженні, слідом за З.Д. Поповою та Й.А. Стерніним [12], ми дотримуємося позицій структурної (польової) організації концепту. Весь концепт, таким чином, ми передаємо сукупністю мовних засобів – номінативним полем концепту, що включає ядро, приядерну зону та периферію. Крім того, ми аналізуватимемо понятійний, образний та ціннісний компоненти [13] гіперконцепту POWER.

Дефінітивний аналіз імені концепту дозволяє встановити його основний поняттєво-ціннісний зміст. Так, «Longman Dictionary of English Language and Culture» дефінує лексему «power» як «*control over others, influence; governmental*

control; right to act, given by law, rule or official position» [14: 1082–1083]. Подана дефініція підтверджує той факт, що гіперконцепт POWER є тотожним концепту-ідеї текстовпростору саги «A Song of Ice and Fire», адже конфлікт з приводу політичної / королівської влади є ключовим у творі.

Репрезентацію гіперконцепту POWER в художньому текстовпросторі саги, перш за все, дозволяє з'ясувати дослідження понятійної сторони концепту на матеріалі ядерних лексем. Отже, ядро номінативного поля гіперконцепту POWER в текстовпросторі саги представлено прямою номінацією «power» та синонімічною парадигмою до номену концепту: *authority, command, law, control, dominance, privilege, reign, rule, protection, defence*.

Приядерну зону номінативного поля гіперконцепту POWER утворює дериваційна парадигма, яку становлять частиномовні деривати до синонімічного ряду номену концепту, зокрема: прикметники: *powerful, lawful, powerless, lawless, overpowering, commanding*; дієприкметники: *powered, ruled, protected, controlled*; прислівники: *powerfully, protectively*; іменники: *powerfulness, ruler, commander, protector, conqueror, defender*; дієслова: *to power, to control, to conquer, to command, to reign, to rule, to protect, to defend*.

Таким чином, понятійний зміст текстового концепту POWER репрезентований низкою ад'єктивних, адвербіальних, субстантивних та дієслівних номінацій, що залучають ім'я концепту, а також члени його синонімічного та дериваційного ряду.

До периферійної зони номінативного поля гіперконцепту POWER входить такий тип лексико-семантичної парадигми, як дієслівна, що репрезентована:

— вільними словосполученнями, в складі яких є ядерна лексема «power»: *to be in somebody's power, to grant power to do smth, to have no power, to have enough power, to put oneself in smb's power, to bring power, to scorn the power, to deny the power, to demonstrate the power, to prove the power, to doubt the power, to show the power, to be excluded from power, to want the power, to join the power, to bring out the power, to wake powers old and dark, to need the power, to*

lose the power, to combine power, to take the power from smb, to bring down the power, to embrace the power, to held the power of life and death, to toast the power, to feel the power, to flaunt the power for the realm, to use the power to oppose, to respect the power, to grant full power, to rise to power, to find hidden powers, to be beyond the power, to dream of power тощо;

– вільними словосполученнями, у складі яких є синоніми до номену концепту або частиномовні деривати до синонімічного ряду номену концепту, зокрема: *to reign as kings, to command the king's armies, to shout commands, to give the command, to help smb to rule wisely, to rule with justice, to make vows to protect the King, to make vows to defend the King, to protect smb from enemies, to protect king's life, to conquer the Seven Kingdoms* тощо.

Периферійний пласт ментальної одиниці представлений також епідигматичними зв'язками, які репрезентують інтерпретативні та емоційно-оцінні інтенції автора. Так, мовна об'єктивація гіперконцепту POWER в концептосфері саги підтримується епідигматичним ланцюжком *honesty-wisdom-kindness-trusting*, що виражає морально-етичну ознаку гіперконцепту POWER.

Спектр способів мовної актуалізації периферії номінативного поля досліджуваного гіперконцепту не вичерпується вищезазначеними парадигмами, а, отже, слід звернутися до розгляду *асоціативних полей* як маркерів периферійної зони номінативного поля, специфіка яких полягає в особливостях авторського світосприйняття. Так, в текстовпросторі саги знаходимо парадигматичні асоціації різних типів, зокрема:

- синонімічні асоціації (*power – strength, authority, force, wealth*);
- гіпонімічні асоціації (*power – banner, sigil, weapon, king, prince, judge, fleet, gold, armies, honors, crown*);
- гіперонімічні асоціації, які в своїй більшості перетинаються з синонімічними (*power – land, kingdom, heir, heritage, strength, force, wealth, realm, law, alliances*).

Серед образних номінацій гіперконцепту POWER в текстовпросторі саги «A Song of Ice and Fire», що актуалізують відповідний шар концепту, виділяємо

також артефакти-символи, зокрема: *throne, crown* та *sword*. Крім того, образний зміст гіперконцепту POWER представлений через метонімічне використання частин тіла: «*What the king dreams, **the Hand builds***» [15: 22].

Метонімія як побічна мовна номінація ґрунтується на реальному зв'язку об'єкта номінації з тим об'єктом, назва якого переноситься на об'єкт найменування [16: 169]:

«***The Hand of the King** was the second-most powerful man in the Seven Kingdoms. He spoke with the king's voice, commanded the king's armies, drafted the king's laws. At times he even sat upon the Iron Throne to dispense king's justice, when the king was absent, or sick, or otherwise indisposed.*» [15: 22].

У наведеному прикладі відбувається синекдохічний перенос «частина тіла – людина». Така назва органу людського тіла як «hand» (рука) використовується як номінація людини взагалі (*the Hand of the King, The Queen's Hand, Hand's guard, The tower of the Hand*), слугує основним засобом вираження привілейованості, прикметою впливовості, ціннісною ознакою та позитивною характеристикою людини. Десниця (*the Hand of the King*), згідно сюжетної лінії саги, постає найближчим королівським радником, він відає всіма справами королівства, може командувати королівським військом, видавати укази і розпорядження, здійснювати правосуддя і головувати у Малій Раді. Таким чином, його авторитет, можливості та відповідальність є величезними.

Джерелом представлення ціннісної сторони гіперконцепту у художньому текстовпросторі саги Дж.Р.Р. Мартіна «*A Song of Ice and Fire*» є його вербалізація у вигляді різних афоризмів за темою влади, які здебільшого містять ядерний лексичний елемент «*power*» і репрезентують різні когнітивні ознаки гіперконцепту POWER в концептосфері саги.

Слідом за О.В. Рудаковою [17: 52] когнітивні ознаки ми розуміємо як мінімальні структурні компоненти концепту, що відображають окремі риси або ознаки концепту. Таким чином, за допомогою таких вельми інформативних для виявлення інтерпретаційного поля лексико-фразеологічних категорій як афоризми, нами було вибрано шість когнітивних ознак гіперконцепту POWER,

зокрема: «*ability to have physical effect, force, strength*», «*knowledge*», «*law*», «*wealth*», «*manipulation*», «*faith*»). Ці когнітивні ознаки гіперконцепту POWER утворюють його поверхневі, нечітко оформлені шари. Отже, саме периферія репрезентує когнітивні ознаки гіперконцепту POWER.

За результатами дослідження структури гіперконцепту POWER у текстовпросторі саги Дж.Р.Р. Мартіна «A Song of Ice and Fire» робимо **висновок**, що гіперконцепт POWER представлений певним набором лексичних одиниць, розташованих від ядра до периферії. Ядро гіперконцепту POWER складають: пряма номінації, тобто ключове слово-репрезентант текстового концепту, а також лексеми, що входять в найближче понятійне оточення цього слова – синонімічні парадигми, специфіка яких полягає в експліцитному називанні текстового концепту. До приядерної зони гіперконцепту POWER входять частиномовні деривати до синонімічного ряду номену, а периферійна зона представлена розгалуженою дієслівною парадигмою.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізі мовної об'єктивації таксонів нисхідних рівнів як елементів ієрархічної структури гіперконцепту POWER в системі плану змісту досліджуваної саги Дж.Р.Р. Мартіна «A Song of Ice and Fire».

ЛІТЕРАТУРА

1. Болдырев Н.Н. Когнитивная семантика / Н.Н. Болдырев. – Тамбов : ТГУ, 2000. – 123 с.
2. Єсипенко Н.Г. Текстові концепти та методи їх аналізу / Н.Г. Єсипенко // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту імені Лесі Українки. – 2009. – № 5. – С. 44–50.
3. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с. – ISBN 5–88234–552–2.
4. Barsalou L.W. Flexibility, structure, and linguistic vagary in concepts : Manifestations of a compositional system of perceptual symbols / Lawrence W.

- Barsalou // Theories of memory. – Hillsdale, NJ : Lawrence Erlbaum, 1993. – P. 29–101.
5. Evans V. The glossary of cognitive linguistics / Vyvyan Evans. – Edinburgh : Edinburgh University Press, 2007. – 239 p. – ISBN 9780748622801
 6. Wierzbicka A. Semantics, Culture and Cognition : Universal Human Concepts in Culture Specific Configuration / Wierzbicka Anna. – New York, Oxford : OUP, 1992. – 487 p. – ISBN 0-19-507325-8. – ISBN 0-19-507326-6.
 7. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : [підручник] / О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
 8. Брудный А.А. Психологическая герменевтика: учебное пособие / А.А. Брудный. – М. : Лабиринт, 1998. – 336 с. – ISBN 5876041203.
Кагановська О.М. Текстові концепти художньої прози: когнітивна та комунікативна динаміка (на матеріалі французької романістики середини ХХ сторіччя) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : спец. 10.02.05 «Романські мови» / Олена Марківна Кагановська ; Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2003. – 32 с.
 9. Кузнецова М.О. Системна організація концептосфери саги Дж.Р.Р. Мартіна «A Song of Ice and Fire» / М.О. Кузнецова // Нова філологія. Збірник наукових праць. – Запоріжжя : ЗНУ, 2013. – № 55. – С. 114–118.
 10. Spector C. Power and Feminism in Westeros / Caroline Spector // Beyond the Wall: Exploring George R.R. Martin's a Song of Ice and Fire. – New York : BenBella Books, 2012. – P. 169–188.
 11. Попова З.Д. Когнитивная лингвистика / З.Д. Попова, Й.А. Стернін. – М. : Восток-Запад, 2007. – 314 с. – ISBN 5170451032.
 12. Антология концептов / Под. ред. В.И. Карасика, И.А. Стернина. – М. : Гнозис, 2007. – 512 с.
 13. Longman Dictionary of English Language and Culture // Della Summers. – third edition. – Edinburgh Gate, Harlow : Longman, 2005. – 1620 p. – ISBN: 0 582 85312 5

14. Martin George R.R. A Game of Thrones. Book One of A Song of Ice and Fire / George R.R. Martin. – New York : Bantam Books, 1996. – 274 p. – eISBN: 978-0-553-89784-5
15. Стилистика английского языка / [Мороховский А.Н., Воробьева О.П., Лихошерст Н.И., Тимошенко З.В.]. – К. : Вища школа, 1991. – 272 с.
16. Рудакова А.В. Когнитология и когнитивная лингвистика / А.В. Рудакова. – 2 изд., исправленное. – Воронеж : «Истоки», 2004. – 80 с.

Кузнецова М., аспирант

Запорожский национальный университет, Запорожье

Вербализация гиперконцепта «POWER» в текстовом пространстве саги Дж.Р.Р. Мартина «A Song of Ice and Fire»

Статья посвящена анализу структуры гиперконцепта POWER в текстовом пространстве саги «A Song of Ice and Fire» американского писателя Дж.Р.Р. Мартина. Рассматриваются основные способы и средства вербализации гиперконцепта POWER как таксона наивысшего уровня в концептосфере саги Дж.Р.Р. Мартина «A Song of Ice and Fire».

Kusnetsova M., postgraduate student

Zaporozhye National University, Zaporozhye

Verbalization of the hyperconcept «POWER» in the textspace of G.R.R. Martin's «A Song of Ice and Fire»

The article deals with the analysis of the hyperconcept POWER structure in the textspace of «A Song of Ice and Fire» written by American author G.R.R. Martin. It observes the main verbalization methods of the hyperconcept POWER as the taxon of the highest level in the conceptual sphere of G.R.R. Martin's «A Song of Ice and Fire».